

4. Patlashenko Zh.I. Atmospheric aerosol ecological state remote sounding by spectropolarimeters // Науково-практичний журнал "Екологічні науки", Державна екологічна академія, Київ, 2018, No. 3(22). P.35-40.

5. Ващенко В.М. Лоза Є.А. Вплив стратосферної температури на результати інструментального дистанційного вимірювання загального вмісту озону в атмосфері // Вісник Київського університету, серія: фізико-математичні науки. – 2011 – №4 – С.287-294.

6. Лоза Є. А., Патлашенко Ж. І., Абідов С.Т. Теоретичні аспекти розрахунку малогабаритних спектрополяриметрів для екологічного моніторингу атмосфери Землі // Науково-практичний журнал "Екологічні науки", Державна екологічна академія, 2015, №9, с.162-172.

УДК 378:373.3/.5.091.12.011.3-051:796:
[37.013.2:502/504]

Г. О. Цигура, к. с.г. н., доцент кафедри біологічних основ фізичного виховання, здоров'я і спорту, доцент, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ЗАЛУЧЕННЯ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ В ІНТЕРЕСАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті розглядається питання пошуку суспільством шляхів подолання глобальних проблем людства, значною частиною яких є екологічні проблеми. Висвітлюється становлення освіти в інтересах сталого розвитку на міжнародній арені та особливості її впровадження в Україні. З метою охоплення освітою в інтересах сталого розвитку якнайбільшої кількості населення України різних вікових категорій і різної професійної спрямованості, пропонується залучення до цього процесу фахівців фізичного виховання і спорту.

Ключові слова: освіта для сталого розвитку, фахівець фізичного виховання і спорту, учитель фізичної культури.

Існуванню великої кількості екологічних проблем сучасності ми завдячуємо тривалому періоду формування антропоцентричного типу екологічної свідомості людини протягом не десятиків і, навіть, не сотні літ. Це був період, коли людина вважалася центром Всесвіту, а природа – її служницею. Одним з вчених, якому вдалося показати людині хибність таких поглядів був італієць Ауреліо Печчеї, з ім'ям якого пов'язано створення Римського клубу і діяльність в напрямку дослідження і пошуку шляхів розв'язання глобальних проблем через зміну суспільної свідомості [2].

Як результат, для спільного подолання глобальних проблем людства міжнародною спільнотою було обрано нову стратегію розвитку суспільства – сталий розвиток (1987 р. 42 сесія ООН). У 1992 році (Всесвітній Саміт, Ріо-де-Жанейро) оприлюднено й, представниками 179 країн, однією з яких була Україна, підтримано Концепцію сталого розвитку. Для успішної її реалізації освіти було визнано одним з основних важелів. А у 2005 р. прийнято «Стратегію освіти для сталого розвитку» (Нарада високого рівня представників міністерств охорони навколишнього середовища і освіти, Вільнюс). Відтоді, освіту в інтересах сталого розвитку пропонують розглядати як процес, що інформує населення про основні проблеми сталого розвитку, формує новий спосіб мислення, новий світогляд. Освіту для сталого розвитку пропонується вводити у навчальні програми на всіх рівнях, від дошкільної до вищої; вона повинна охоплювати формальну, неформальну та інформальну освіту [9].

Отже, освіта в інтересах сталого розвитку повинна бути тотальною.

Незважаючи на приєднання України до напрямку сталого розвитку, комплексного правового документа державного рівня з питань сталого розвитку в Україні тривалий час не було [10]. Впровадження освіти для реалізації стратегії і цілей сталого розвитку починалось на базі екологічної освіти. За даними І. М. Кореневої, одними з перших впровадження освіти в інтересах сталого розвитку стали здійснювати неурядові громадські організації. Згодом їм вдалося залучити до реалізації цього проекту окремі заклади середньої та дошкільної освіти, розробити програму спекурсу з методики навчання сталого розвитку для учителів природничих дисциплін (під керівництвом О. І. Пометун) [4].

Повільніше процес впровадження освіти для сталого розвитку відбувається у закладах вищої освіти. За інформацією В. М. Боголюбова, проектом галузевого стандарту вищої освіти (2004 р.) з напрямку «Екологія» для підготовки магістрів передбачено включення в навчальні плани нормативної дисципліни «Стратегія сталого розвитку». З власної ініціативи у 2007 р. цю дисципліну було введено для підготовки магістрів у Національному університеті біоресурсів і природокористування України та Національному транспортному університеті (м. Київ) [1]. З 2007 року також почалося впровадження освіти для сталого розвитку у НТУУ «Київський політехнічний інститут» [8]. Вдосконаленням вищої освіти інженерів для сталого розвитку суспільства переймаються в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу [3]. З 2015 року модуль «Реалізація стратегії екологічної безпеки: інтеграція європейського досвіду» викладається у Глухівському НПУ ім. О. Довженка для студентів факультету природничої та фізико-математичної освіти [7]. У освітніх програмах підготовки бакалаврів екології (2018 р.) та магістрів екології (2016 р.) Національ-

ного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка зазначені відповідно дисципліни «Освіта в інтересах збалансованого розвитку» та «Стратегія сталого розвитку» [6].

Тобто, впровадження освіти в інтересах сталого розвитку в Україні знаходиться на початковому етапі становлення. Цим питанням переймаються громадські організації, окремі пілотні заклади дошкільної та загальної середньої освіти. Дисципліни з питань сталого розвитку вводяться тільки локально у закладах вищої освіти для підготовки фахівців природничих, технічних та деяких педагогічних спеціальностей (014 Середня освіта за предметними спеціальностями «Біологія», «Екологія»).

Пришвидшити цей процес може підписаний президентом України у 2015 році Указ «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» та передбачена ним «Реформа освіти».

Так, у законі України від 19.01.2019 р. № 2145-VIII «Про освіту» вказано, що освіта є державним пріоритетом, який забезпечує сталий розвиток суспільства і держави. Концепція Нової Української школи передбачає наскрізне (під час вивчення усіх шкільних предметів) формування у школярів ряду ключових компетентностей, серед яких «екологічна грамотність і здорове життя», що полягає в умінні розумно та раціонально користуватись природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомленні ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини. У стандарті вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти серед переліку загальних компетентностей випускника вказано «здатність усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку [5].

Зважаючи на це, для прискорення процесу реалізації освіти в інтересах сталого розвитку, нами пропонується звернути увагу на формування відповідних компетентностей у студентів факультетів фізичного виховання – майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту. Адже випускники факультетів фізичного виховання працюють як у секторі формальної, так і неформальної освіти, обіймаючи посади інструктора з фізичного виховання у дошкільному закладі, учителя фізичної культури у закладі середньої освіти, тренера чи методиста у спортивній школі, фітнес-клубі тощо. Їх професійна діяльність пов'язана з людьми різних вікових категорій – від дітей до людей поважного віку. Тому, підготувавши і залучивши цих фахівців до реалізації стратегії сталого розвитку через систему освіти, ми наблизимося до виконання таких задач Стратегії ЄЕК ООН для освіти в інтересах сталого розвитку (Вільнюс, 2005 р.) як: сприяння стійкому розвитку через системи формальної і неформальної освіти; засвоєння педагогами знань, які дозволяють залучати питання стійкого розвитку до їх професійної діяльності. З цією метою нами пропонується введення в освітні програми бакалаврського рівня підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту навчальної дисципліни «Основи сталого розвитку суспільства», зміст якого передбачає розгляд особливостей реалізації Цілей сталого розвитку з позиції освітньої і професійної діяльності фахівця фізичного виховання і спорту.

Висновки. Рушійною силою для подолання глобальних проблем людства, серед яких значна частина належить екологічним, і для досягнення цілей сталого розвитку міжнародною спільнотою визнано освіту. В Україні освіта для сталого розвитку впроваджується повільно і локально. З метою охоплення освітою в інтересах сталого розвитку якнайбільшої кількості населення України різних вікових категорій і різної професійної спрямованості, пропонується залучення до цього процесу майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту. Для їх підготовки, в освітні програми на здобуття ступеня бакалавра фізичного виховання і спорту, рекомендується введення навчальної дисципліни «Основи сталого розвитку суспільства».

Список використаних джерел

1. Боголюбов В. М. Концептуальні підходи до формування освіти для сталого розвитку / В. М. Боголюбов // Інформаційний бюлетень Національного Темпус-офісу в Україні. – 2010. – №3. – С.22-27.
2. Внучко С. М. Глобальні проблеми сучасності: причини виникнення та шляхи їх розв'язання / С. М. Внучко // Теорія і методологія політичної науки Вісник СевНТУ: зб. наук. праць. – 2014. – Вип. 145. Серія: Політологія. – Севастополь, 2014. – С.95-99.
3. Карпаш М. Вища інженерна освіта в умовах сталого розвитку суспільства / М. Карпаш, Є. Крижанівський, О. Карпаш / Вища освіта України. – 2014. – № 2. – С.55-60.
4. Коренева І. М. Освіта для сталого розвитку: реалії України / І. М. Коренева // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. – 2018. – Вип. 1 (36). – С. 17-25.
5. Наказ від 24.04.2019р. № 567 Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ru.osvita.ua/doc/files/news/644/64408/017-fizichna-kultura-i-sport-bakalavr_1.pdf
6. Природничо-математичний факультет. Освітні програми. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://chnpu.edu.ua/faculties/physandmath-faculty>
7. Рудишин С. Д. Екологізація освіти на засадах сталого розвитку в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка / С. Д. Рудишин, О. С. Мельник, І. М. Коренева // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки. – 2018. – Вип. 37. – С. 230-236.
8. Статюха Г. О. Досвід впровадження принципів сталого розвитку в підготування фахівців з вищою освітою / Г. О. Статюха, А. М. Шашновський, Д. М. Складанний, І. М. Джигирей // Вісн. НТУ «Харківський політехнічний інститут». Нові рішення у сучасних технологіях. – 2011. – № 58. – С. 122-128.

9. Стратегія ЕЭК ООН для образования в интересах устойчивого развития. (Вильнюс, 17-18 марта 2005 года). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2005/cep/ac.13/cep.ac.13.2005.3.rev.1.r.pdf>

10. Стратегія сталого розвитку: можливості і проблеми запровадження в Україні Аналітична доповідь. Київ, 2013. – 64 с.

УДК 630*181.351(075)

Тенгиз Ф. Урушадзе, д. б. н., професор Грузинського аграрного університету (Тбілісі), академік НАН Грузії; Директор Інституту ґрунтознавства, агрохімії та меліорації ім. Михайла Сабашвили.

О.М. Нагорнюк, к.с.-г.н., доцент кафедри екології, природничих та математичних наук, КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти», с.н.с.відділу підготовки наукових кадрів та інформаційно-методичного забезпечення

Інституту агроекології і природокористування НААН

ВЗАЄМОДІЯ СІЛЬСЬКОГО І ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОГО ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ АГРОЛАНДШАФТІВ

Сільське і лісове господарства – це дві незалежні галузі за своєю суттю, підходами, способами ведення і результатами. Водночас між сільським і лісовим господарствами існує певний зв'язок, взаємовплив та взаємодія. Ці дві галузі об'єднують основні засоби виробництва та знаряддя праці, особливості використання трудових ресурсів. Наприклад, на певній території Грузії, вище 1 000 м над рівнем моря, ведення сільського господарства здійснюється у лісовій зоні, сільськогосподарські угіддя розташовані між лісами. У нижніх частинах вертикальної зональності на сході країни немає природних лісів. Тут представлені зони напівпустелі, степу і так званих «світлих лісів» типу саван. У цих місцях є посадки штучних лісів, які створюються для поліпшення мікрокліматичних умов, боротьби з посухою, вітровими бурями й ерозією. Усуненням цих проблем у лісівництві займається агролісомеліорація.

Існує кілька визначень *агролісомеліорації*:

– агролісомеліорація є одним із видів меліорації, системою агрономічних заходів, мета яких – боротьба з посухою, вітряними бурями, ерозією ґрунтів та іншими несприятливими чинниками, що перешкоджають отриманню високого врожаю;

– агролісомеліорація є єдністю лісогосподарських заходів, які спрямовані на поліпшення ґрунтово-екологічних та кліматичних умов місць розташування, що робить більш сприятливим ведення сільського господарства;

– агролісомеліорація є системою лісогосподарських заходів, які спрямовані на отримання високих і стійких урожаїв сільськогосподарських культур через поліпшення ґрунтових і кліматичних умов територій.

Основними напрямками агролісомеліорації є розведення лісів, облаштування поле- та ґрунтозахисних лісових смуг, очищення від чагарників, заліснення сильнодеградованих земель. Агролісомеліорація переважно спирається на захисні функції лісосмуг. Між полезахисними лісовими смугами поліпшується мікроклімат, зменшується швидкість вітру. Це захищає ґрунт від ерозії, зменшує шкідливий поверхневий водний стік, підвищує вологість ґрунту, і, як наслідок, поліпшуються умови росту рослин й їхня врожайність. Лісові посадки на пасовищах створюють поліпшені умови для тварин, а вздовж доріг захищають їх від снігових і піщаних заносів. Захисні лісові смуги найбільш ефективні в умовах високої агрокультури в поєднанні з агротехнічними, гідротехнічними та іншими заходами. Наприклад, у районах розповсюдження водної ерозії разом із захисними лісосмугами обов'язкова протиерозійна обробка ґрунтів, висівання трав, улаштування пристроїв гідротехнічних споруд. Агролісомеліорація має велике значення під час посушливих періодів, коли посуха й ерозія ґрунтів завдають великої шкоди сільському господарству.

Агролісівництво є подальшим розвитком агролісомеліорації і має на меті не тільки боротьбу з несприятливими умовами ведення сільського господарства, а й сприяє оптимальному використанню природних угідь, їхньому поліпшенню та ефективному захисту.

Лісові екосистеми мають багатофункційне призначення. За цільовим призначенням вони поділяються на дві групи:

– природні ліси й штучно створені лісові посадки з господарсько-технічним, санітарно-гігієнічними та рекреаційним призначенням;

– природні ліси й штучні посадки дерев і чагарників сільськогосподарського призначення, які переважно створюються на сільськогосподарських землях.

Основне завдання лісів першої групи – охорона промислових, транспортних, комунально-побутових та оздоровчих об'єктів від несприятливих метеорологічних чинників, пожеж, снігу, вітру, паводків тощо. Крім того, ліси цієї групи регулюють водний режим території, виконують бальнеологічні та санітарно-гігієнічні функції, створюють сприятливі умови для відпочинку і лікування.

Основна функція лісів другої групи – збереження і підвищення родючості ґрунтів для створення сприятливих умов із метою отримання більш високих і стійких урожаїв, збільшення продуктивності пасовищ і